

Descartes filozófiája

HONNAN TUDOM, HOGY TUDOM?

Javasolt feldolgozási idő: 40 perc

1. feladat

Descartes egyik kortársa, Pierre Gassendi (pap, filozófus és egyben tudós) fogalmazta meg azt az ellenvetést Descartes tételével kapcsolatban, hogy a létezésünkre voltaképpen bármelyik cselekedetünkből következethetünk. Például: „Sétálok, tehát vagyok”, hiszen ha nem léteznék, nem is sétálhatnék.

Pierre Gassendi

Hogyan védhető meg Descartes álláspontja? Fogalmazd meg 7-8 mondatban!

2. feladat

Descartes dualista felfogást vallott, vagyis azt gondolta, hogy összesen két létező van: a kiterjedt dolog (test) és a gondolkodó dolog (lélek). Az emberről azt állította, hogy mind a kettőnek részese, az állatokra viszont úgy tekintett, mint amelyek csupán kiterjedt dolgok. Ez azt jelenti, hogy az állatok működése pusztán fizikai természetű, tulajdonképpen az állatok automaták. (És persze az emberi test is automata.)

A következőkben egy részletet olvashatsz Descartes Értkezés a módszerről című írásából. Ezt felhasználva írd 5 mondatos fogalmazást arról, hogy milyen etikai kérdéseket vet fel Descartes filozófiája az állatokkal kapcsolatban!

Descartes művét megtalálod a következő oldalon:

[Magyar Elektronikus Könyvtár](#)

Ötödik rész

(részlet)

Ez nem fog különösnek látszani azok előtt, kik tudják, mily különböző automatákat vagy mozgó gépeket tud az emberek ügyessége csinálni, melyek, ha egybevetjük a sok csonttal, izommal, ideggel, lüktetővel, kék érrel s sok más résszel bíró állati testtel, csak igen kevés alkotórészből állanak. Ezek azután az emberi testet gépnek fogják tekinteni, mely minthogy Isten kezéből került ki, hasonlíthatatlanul jobban el van rendezve s sokkal csodálatosabb mozgásokat végez, mint akármelyik, melyet ember találhat ki. S itt külön kimutattam, hogy ha léteznének oly gépek, melyek valamely majomnak vagy más okatlan állatnak szerveivel s külső alakjával vannak ellátva, semmiképpen nem állana módunkban kitudni, hogy nem egyeznek meg mindenben ezekkel az állatokkal; ellenben ha gépek volnának, melyek a mi testünkhöz hasonlítanának s amennyire csak erkölcsileg lehet, a mi cselekedeteinket utánoznák, mégis két biztos eszközünk volna kitudni, hogy azért mégsem igazi emberek. Először e gépek sohasem tudnának szókat vagy egyéb jeleket egybekapcsolni s velük úgy élni, mint mi tesszük, ti. hogy másokkal gondolatainkat közöljük; igen jól elképzelhetjük, hogy egy gép úgy van alkotva, hogy szókat ejt ki, sőt hogy szókat ejt ki bizonyos testi cselekvések alkalmával, melyek e gép szerveiben változást idéznek elő; pl. ha az egyik helyen érintik, kérdi, hogy mit akarnak tőle; ha más helyen érintik, kiabál, hogy fáj neki s több efféle; de el nem képzelhetjük, hogy a szókat különböző módon el tudja rendezni s ezáltal értelmesen meg tud felelni arra, amit jelenlétében mondanak, amint ezt a legbutább emberek is meg tudják tenni. Másodszor pedig, ha mégoly jól vagy

talán még jobban mint akármelyikünk, csinálnának is néhány dolgot, de bizonyára elhibáznának másokat, amiből rögtön nyomára jutnánk annak, hogy nem tudatosan, hanem csak szerveik elrendezésénél fogva cselekszenek. Míg ugyanis az ész egyetemes eszköz, melynek minden lehető esetben hasznát vehetjük, addig e szerveknek minden külön cselekvésre vonatkozólag külön berendezésre van szükségük, s ebből következik, hogy erkölcsileg lehetetlen, hogy egy gépben annyiféle elrendezés legyen készen, hogy az élet minden eshetőségében úgy tudjon cselekedni, mint mi tudunk értelmünk segítségével. E két eszköz segítségével tehát az ember s állat közti különbséget is megismerhetjük. Igen nevezetes körülmény ugyanis, hogy nincs az a buta s tompa eszű ember, még az eszteleneket sem véve ki, aki ne tudna különböző szókat úgy összeilleszteni s belőlük oly beszédet szerkeszteni, hogy általa gondolatát megértetheti másokkal; hogy ellenben nincsen állat, bármily tökéletes s a természettől megáldott is különben, mely hasonlóra képes. Ez nem azért van, mert a szerveknek vannak híján; hiszen látni való, hogy a szarka s a papagáj csakúgy tudnak szókat kiejteni, mint mi; de beszélni mégsem tudnak, azaz nem tudják jelét adni annak, hogy amit mondanak, azt gondolják is; ellenben a süketnémán született emberek, kik éppúgy vagy még inkább, mint az állatok, meg vannak fosztva a beszédre szolgáló szervektől, maguktól szoktak bizonyos jeleket kitalálni, melyek segítségével megértetik magukat azokkal, kik rendszeren körülöttük lévén megtanulhatják nyelvüket. Ez pedig bizonyítja, nem hogy az állatoknak kevesebb eszük van, mint az embereknek, hanem hogy egyáltalán nincsen eszük; mert hiszen látni való, hogy igen kevés kell belőle, hogy beszélni tudjunk; ha pedig az állatok lelke a mienktől egészen különböző természetű nem volna, megfoghatatlan volna, hogy valamely majom vagy papagáj, mégpedig fájának javából való - mert egyazon faj állatai közt is éppen úgy vannak különbségek, mint az emberek között, s némelyeket könnyebb idomítani, mint másokat -, miért ne érhetné el ebben a legbutább vagy legalább a zavart eszű gyermeket. A szókat pedig nem kell összezavarni a természetes mozdulatokkal, melyek indulatok jelei, s melyeket a gépek csakúgy utánozhatnak, mint az állatok; azt sem szabad hinnünk, mint a régiek közül néhányan hitték, hogy az állatok beszélnek, csak mi nem értünk az ő nyelvükön. Ha ez igaz volna, akkor, minthogy több olyan szervük van, mely megfelel a mienknek, csakúgy megértethetnék magukat velünk, mint fajbelijeikkel. Nevezetes még az, hogy több állat bizonyos cselekedetekben nagyobb ügyességet mutat ugyan, mint mi, de azért mégis ugyanezek az állatok sok másban éppenséggel nem mutatnak ügyességet; tehát az, amit jobban csinálnak, nem bizonyítja, hogy eszük van, mert ennek révén azután több eszük volna, mint akármelyikünknek, s minden egyébben is ügyesebbek volnának; hanem inkább azt bizonyítja, hogy eszük éppenséggel nincs, s hogy

csak a természet működik bennük szerveik berendezése szerint. Az óra is, mely csak kerekekből s rugókból áll, sokkal pontosabban tudja számítani az órákat s mérni az időt, mint mi minden okosságunkkal.
